

ΜΗ ΤΥΠΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΑΣ¹

ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΛΙΤΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Analogy, generally incorporated into morphological change, is related with certain non-formal aspects of grammatical structure as iconicity, speech production and speech perception, as well as, language acquisition. In this paper it is shown in brief that: (i) the relation of analogy with meaning and form is connected with the principle one meaning - one form implied by iconicity, (ii) speakers and hearers produce and perceive analogy according to creativity, but also to strategies that facilitate communication, and (iii) in language acquisition regularized analogical forms are abducted by children.

1. Εισαγωγή

Αναλογία είναι η ελληνική λέξη για τον μαθηματικό όρο 'αναλογία' (λατ. *proportio*), ο οποίος στη γλωσσολογία σημαίνει 'κανονικότητα' (regularity), εν αντιθέσει προς την 'ανωμαλία/μη κανονικότητα' (irregularity). Κατά τον Anttila (1977: 25) η αναλογία, που αλλιώς χαρακτηρίζεται ως σύστημα ή δομή, αποτελεί την βασική αρχή για την εκμάθηση της γλώσσας (language learning), τη χρήση της (use) και την παραγωγή νέων εκφράσεων που δεν έχουν λεχθεί προηγουμένως (creativity).

Η αναλογία αποτελεί σχέση ομοιότητας (similarity), εντάσσεται, γενικά, στη διαδικασία της γλωσσικής και ιδιαίτερα της μορφολογικής μεταβολής, αλλά έχει σχέση και με άλλα επίπεδα της γραμματικής (π.χ. τη σύνταξη) και αφ' ενός μεν έχει χαρακτήρα τυπικό (formal), αλλά σχετίζεται και με μη τυπικές (non-formal) πλευρές της δομής της γραμματικής.

Η τυπική αναλογία όπως λειτουργεί στο σύστημα της γλώσσας είναι συστηματική, όπως στην περίπτωση της αναλογικής ισοπέδωσης (analogical leveling), π.χ.: *ταμίας-ταμία-ταμία*, της αναλογικής επέκτασης (analogical extension), π.χ.: *ταμίας-χειμών* → *χειμώνας*, αλλά και της αναλογικής δημιουργίας (analogical creation), π.χ.: *προσγείωση-προσσελήνωση*. Η αναλογία

1. Ευχαριστώ πολύ την Δέσποινα Μαρκοπούλου για τις πολύτιμες επισημάνσεις.

όμως μπορεί να είναι και λιγότερο συστηματική ή σποραδική, όπως στην περίπτωση του συμφυρμού, π.χ.: *δίχως* < *δίχα* και *διχώς*, ή και της λαϊκής ετυμολογίας ή παρετυμολογίας, π.χ.: *μπριζόλα* < «*εν πυρί ζέει όλα*» (βλ. Μπαμπινιώτης 1998: 1356, 1712).

Από άλλη άποψη η αναλογία συνδέεται με μη τυπικές πλευρές όπως δηλώνονται π.χ. από τη σχέση της με τον 'εικονισμό' (iconicity), με την παραγωγή και αντίληψη του λόγου (speech production and perception), αλλά και με την παραγωγική διαδικασία (abduction) κατά την γλωσσική κατάκτηση από τα παιδιά.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε, εν συντομία, με τις μη τυπικές αυτές πλευρές, οι οποίες ωστόσο έχουν αμφίδρομη σχέση με τις τυπικές, δηλαδή με το γλωσσικό σύστημα.

2. Αναλογία και εικονισμός

Ο γλωσσικός εικονισμός (linguistic iconicity) υπονοεί την 1:1 σχέση μεταξύ μορφής και σημασίας που στηρίζεται στην αρχή «όμοια μορφή-όμοια σημασία». Ο όρος 'εικονισμός' είναι παράγωγο του όρου 'εικόνα' (icon), η έννοια της οποίας αναλήφθηκε από τον φιλόσοφο Peirce, και κατά τον Wescott (βλ. McMahon 1994: 85) ορίζεται ως «μη αυθαίρετο, με σκοπιμότητα, σημείο, δηλαδή δήλωση που έχει εσωτερική ομοιότητα με το πράγμα που δηλώνει».

Κατά τον Peirce ο εικονισμός περιλαμβάνει δύο τύπους εικόνων: τις εικονιστικές μορφές (iconic images) και τα εικονιστικά διαγράμματα (iconic diagrams). Οι εικονιστικές μορφές δεν αφορούν αυτή καθαυτήν τη γλώσσα, αν και περιπτώσεις όπως π.χ. η προέλευση των γραπτών σημείων του σύγχρονου αλφαβήτου, του γραπτού λόγου, προέρχεται από εικονιστικές μορφές: πβ. Α από *V* "alef" = «βούς» κλπ. Γενικά, όμως, ό,τι ενδιαφέρει τη γλώσσα είναι το εικονιστικό διάγραμμα και, όπως ορίζεται από τον Haiman (βλ. McMahon 1994: 85), είναι «συστηματική τάξη σημείων κανένα από τα οποία δεν ομοιάζει απαραίτητα με το αντικείμενο αναφοράς του, αλλά που η σχέση μεταξύ τους αντικατοπτρίζει τις σχέσεις των αντικειμένων αναφοράς τους».

Τα εικονιστικά διαγράμματα χαρακτηρίζονται από δύο τύπους: την ισομορφία (isomorphism) και το κίνητρο (motivation). Η ισομορφία αντιπροσωπεύει εκείνη τη σημασία του εικονισμού που αναφέρεται στη σχέση 1:1 της μορφής και της σημασίας, ενώ το εικονιστικό κίνητρο είναι έννοια που αναφέρεται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες π.χ. κάποια γλωσσική μορφή, ή σύνολα μορφών, αντικατοπτρίζουν υπό μία έννοια την μη γλωσσική πραγματικότητα. Όπως αναφέρει, δηλαδή, η McMahon (1994: 86), η γραμμική σειρά στο λατ. *veni-vidi-vici* (= ήλθα-είδα-ενίκησα) αντιστοιχεί με τη χρονική σειρά των γεγονότων.

Ό,τι, εντούτοις, ενδιαφέρει κυρίως εδώ, είναι η ισομορφία σε σχέση με το φαινόμενο της αναλογίας.

Ήδη αναφέραμε ότι η αναλογία ως μεταβολή μορφολογικού επιπέδου έχει σχέση με τη σύνδεση μορφής και σημασίας, με την οποία εκφράζονται οι σημασιολογικές μονάδες, δηλαδή, τα μορφήματα. Η αναλογία ενεργεί ούτως ώστε να διατηρηθεί η φωνολογική, γραμματική και σημασιολογική δομή στη γλώσσα και μάλιστα στις περιπτώσεις που η φωνητική μεταβολή έχει καταστήσει αδιαφανή τη σχέση τους, όπως αναφέρει και η McMahon (1994: 70)². Όπως, δηλαδή, φαίνεται από την περίπτωση:

τρέπ-ω : τρέπ-σ-ω
 λύ-ω : X
 X=λύ-σ-ω

ο κανόνας της αρχαίας ελληνικής: $s \rightarrow \emptyset / V - V$ δεν ισχύει, καθώς το -σ- στο λύ-σ-ω αποκαθίσταται αναλογικά προς το κανονικό τρέπ-σ-ω, ώστε να υπάρξει διαφάνεια στο σύστημα, όσον αφορά εδώ τη δήλωση του Μέλλοντα χρόνου, γεγονός που είχε διασαλευθεί από τη λειτουργία της φωνητικής μεταβολής, δηλαδή της απώλειας του -σ- μεταξύ φωνηέντων και που αποκατέστησε η αναλογία.

Η σχέση, ωστόσο, αναλογίας και εικονισμού γίνεται πιο σαφής στην περίπτωση της αναλογικής ισοπέδωσης που αφορά κυρίως ονοματικά παραδείγματα (paradigms). Η αναλογική π.χ. ισοπέδωση: *ταμίας-ταμία-ταμία*, εξουδετερώνει τη φωνολογική διαφοροποίηση των καταλήξεων και καταλήγει σε εικονιστική ισομορφία. Επίσης, στις περιπτώσεις των αναλογικών μεταπλασμών (βλ. Μπαμπινιώτης 2002: 161 κ.εξ.):

ημέραι ≠ γυναίκες
 ημέρας = γυναίκας

ημέραι ≠ γυναίκες
 ημέρας ≠ γυναίκες

ημέραι ≠ γυναίκες
 ημέρες = γυναίκες

ημέρες = γυναίκες
 ημέρες = γυναίκες

Τα αλλόμορφα, δηλαδή η ύπαρξη διαφορετικών φωνολογικών μορφών για το ίδιο μόρφημα:

2. Βλ. και Chantaine (1990: 294).

{ονομ.}		{αιτ.}	
{-αι}	{-ες}	{-ας}	{-ες}

μετά την ισοπέδωση της ονομαστικής και αιτιατικής (βλ. παράδειγμα *γυναίκες*), αφού αποδεσμευθούν από το περιβάλλον λόγω ομοιότητας, καταλήγουν σε ισομορφία, η οποία μειώνει την 'περιττή' πολυμορφία (variation):

{ονομ.}	{αιτ.}
{-ες}	{-ες}

Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδοθεί και σε ψυχολογικούς παράγοντες. Ισομορφία, ωστόσο, δεν επιτυγχάνεται στην περίπτωση:

μέθοδοι ≠ γυναίκες
μεθόδους ≠ γυναίκες

λόγω ελλείψεως ομοιότητας, η οποία δεσμεύεται από το γλωσσικό σύστημα, παρόλο που σε παλαιότερες και νεότερες ποιητικές χρήσεις, αλλά και σε ορισμένες κοινωνιολέκτους σημειώνεται απόκλιση και χρησιμοποιείται ο τύπος *μέθοδες*.

Βλέπουμε, επομένως, ότι σε τέτοιου είδους μορφολογικές μεταβολές η αναλογική ισοπέδωση και η εικονιστική ισομορφία, δηλαδή μία τυπική και μία μη τυπική αναλογική σχέση αλληλεξαρτώνται και αλληλεπιδρούν.

Θα ήταν παράλειψη, ωστόσο, να μην αναφέρουμε ότι τέτοιου είδους λειτουργίες δεν επιτελούνται αποκλειστικά και μόνο εντός του γλωσσικού συστήματος, αλλά ότι σπουδαίο ρόλο διαδραματίζουν εξίσου οι ομιλητές της γλώσσας, όπως δηλώνεται κατά την παραγωγή και αντίληψη του λόγου, αλλά και κατά τη γλωσσική κατάκτηση, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3. Αναλογία και παραγωγή-αντίληψη λόγου

Ήδη από τους Νεογραμματικούς, τον 19ο αιώνα, και συγκεκριμένα στην εισαγωγή του έργου των H. Osthoff & K. Brugmann "Morphologische Untersuchungen auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen" του 1878 υποστηρίζεται, όπως αναφέρει ο Μπαμπινιώτης (1985:46), ότι η γλωσσολογική έρευνα πρέπει να εξετάζει το 'λαλούν υποκείμενο'. Πρέπει, δηλαδή, να εξετάζεται όχι μόνον ο γραπτός, αλλά και ο προφορικός λόγος, ενώ συγχρόνως να ερευνάται όχι μόνον η φυσιολογία αλλά και η ψυχολογία του φωνητικού μηχανισμού του ανθρώπου. Κατ' αυτούς μπορεί να γίνεται αναφορά στην αναλογία, όταν δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα ερμηνείας των φωνολογικών νόμων. Κατά τον 20ό αιώνα, σύμφωνα με τη δομιστική θεώρηση της γλώσσας, οπότε προβαλλόταν

μεν ως αρχή η προτεραιότητα του προφορικού λόγου, αλλά συγχρόνως και η αμφίδρομη σχέση λόγου (langue) και ομιλίας (parole), η έρευνα επικεντρώθηκε στο γλωσσικό σύστημα, στον λόγο. Στη συνέχεια, τον 'ιδανικό ομιλητή' (ideal speaker) κατά την γενετική μετασχηματιστική γραμματική και το 'ομοιογενές' γλωσσικό σύστημα ακολούθησε, κατά την Κοινωνιογλωσσολογία, η γλωσσική ποικιλία (variation), η ετερογένεια του γλωσσικού συστήματος, παράλληλα με τη χρήση του από τους ομιλητές. Έτσι, η χρήση της γλώσσας από τον ομιλητή θεωρήθηκε εξίσου σημαντική όσο και η έρευνα του γλωσσικού συστήματος.

Το λαλούν υποκείμενο, λοιπόν, και το γλωσσικό σύστημα συνδέονται με σχέση αμφίδρομη, αλλά η βαρύτητα η οποία αποδίδεται στην κάθε πλευρά εξαρτάται από τη θέση που παίρνει ο εκάστοτε ερευνητής κατά την ανάλυση της γλώσσας. Στη συγκεκριμένη δε περίπτωση θεωρούμε ότι η συμπεριφορά του ομιλητή και οι διεργασίες του νου του είναι σημαντικές για το θέμα που περιγράφουμε.

Τόσο ο όρος 'αναλογία' όσο και το ίδιο το φαινόμενο, έχουν προκαλέσει πολλές συζητήσεις και αμφιγνώμιες που κατέληξαν σε εκπεφρασμένες έννοιες ερμηνείας του (Hock 2002: 441). Ήδη, όπως αναφέραμε, οι Νεογραμματικοί (βλ. και Anttila 1972: 106 κ.εξ.) δήλωσαν σαφώς ότι η αναλογία οφείλετο σε ψυχολογική διαδικασία που λάμβανε χώρα πριν από την υλοποίηση του φθόγγου από τα φωνητήρια όργανα, χωρίς, βέβαια, να υπάρχει σαφής ορολογία όσον αφορά τις διεργασίες του νου. Κατ' αρχάς χρησιμοποιήθηκε η έννοια "Sprachgefühl", η ασυνείδητη/υπονοούμενη (implicit) γνώση της γλώσσας από τον χρήστη της, δηλαδή, η «εσωτερική γλώσσα», αντίθετα προς την επιφανειακή/εκπεφρασμένη (explicit), που χρησιμοποιείται στην αναλογία ως υποκατάστατο αυτής. Η έννοια αυτή της «εσωτερικής γλώσσας» αντικαταστάθηκε αργότερα από τον όρο 'γλωσσική ικανότητα' (competence) που περιγράφεται με κανόνες.

Η αναλογία, δηλαδή η έννοια της «κανονικότητας», είναι βασική για τη μελέτη της «εσωτερικής γλώσσας» αλλά και για ό,τι θεωρείται «μη ορατό», χωρίς αυτό ωστόσο να σημαίνει ότι η μελέτη της οδηγεί πάντα σε ορθά αποτελέσματα. Η αναλογία ωστόσο δεν αποτελεί φαινόμενο ούτε της γλωσσικής ικανότητας, ούτε της γλωσσικής συμπεριφοράς, αλλά μάλλον είναι ένα είδος γραμμής που συνδέει αυτές τις δύο όψεις της γλώσσας.

Κατά την αναλογική μεταβολή λοιπόν αναφέρονται ως τα πιο συνήθη φαινόμενα η ισοπέδωση και η επέκταση. Όπως αναφέρει ο Anttila (1972: 104) και όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, όταν οι διαφορές μεταξύ δύο τύπων που έχουν σχέση μεταξύ τους μειώνονται ή εξουδετερώνονται έχουμε *ισοπέδωση*. Όταν εξάλλου ένας τύπος ή μία εναλλαγή μεταφέρεται σε νέο περιβάλλον έχουμε *επέκταση*. Οι νέοι αυτοί αναλογικοί τύποι συνδέονται κατ' ανάγκη με την παραγωγή (production) από τον ομιλητή και την αντίληψη (perception) από τον ακροατή του λόγου (speech), σύμφωνα με τον γραμματικό μηχανισμό που διαθέτουν. Ο ομιλητής της γλώσσας παράγει γραμματικά συστήματα τα οποία είναι παρατηρήσιμα όταν εκφραστούν. Υποθέτουμε ότι ο ομιλητής κατά τη δια-

δικασία της παραγωγής του λόγου δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσει την αναλογία, δηλαδή την αναλογική παράσταση, αλλά αυτός που θα περιγράψει τη γλωσσική συμπεριφορά του ομιλητή, χρησιμοποιώντας την αναλογική παράσταση, είναι ο γλωσσολόγος. Καθόσον, οι ομιλητές αυθόρμητα παράγουν αναλογικούς σχηματισμούς ψυχολογικά πραγματικούς. Δηλαδή ο γραμματικός μηχανισμός που έχει παραγάγει το σχήμα *τρέπω-τρέψω* έχει παραγάγει και το σχήμα *λύω-λύσω* και άλλους τύπους, όπως *χώρα-χώρας-χώρα* και *εικόνα-εικόνας-εικόνα*. Η παραγωγικότητα των γραμματικών συστημάτων (productivity), με άλλα λόγια, που χαρακτηρίζει την ανθρώπινη γλώσσα, μπορεί να περιγραφεί με βάση την αναλογία ή αλλιώς την αναλογική δημιουργία (analogical creation). Η παραγωγικότητα της γλώσσας, όπως αναφέρει και ο Anttila (1972: 106), εμπεριέχει επέκταση, δηλαδή αναλογική επέκταση των στοιχείων σε σχέση με κανονικά γραμματικά σχήματα, γεγονός που αποδίδεται στη δημιουργικότητα (creativity) του ανθρώπου, απαραίτητη για τη λειτουργία της γλώσσας.

Η παραγωγή του λόγου, ωστόσο, συνδέεται και με την αντιληπτική ικανότητα του ακροατή να κατανοεί τους νέους σχηματισμούς και τις αναλογικές επεκτάσεις, πράγμα που επιτυγχάνεται, καθώς τίθεται σε λειτουργία ο εσωτερικός γραμματικός μηχανισμός του. Σύμφωνα δε και με την McMahon (1994: 91), η αναλογία έχει συνδεθεί με την επίδραση αντιληπτικών στρατηγικών (perception strategies), που βοηθούν τον ακροατή να αποκωδικοποιεί προτάσεις. Οι στρατηγικές αυτές διευκολύνουν τον ακροατή, εάν οι δείκτες (markers) των γραμματικών κατηγοριών είναι σχετικά επιμήκεις και στον μέγιστο βαθμό σαφείς και ομοιόμορφοι. Η αναλογική μεταβολή έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία των χαρακτηριστικών των δεικτών που αναφέραμε, καθώς με τη λειτουργία της αναλογίας αυξάνεται η σαφήνεια και η ομοιομορφία τους, όπως είδαμε και από τα παραδείγματα της ελληνικής γλώσσας, στην προηγούμενη ενότητα, με αποτέλεσμα να διευκολύνεται η επικοινωνία.

Και αν τα πιο πάνω αφορούν την παραγωγή και την αντίληψη του λόγου, γενικά, είναι ενδιαφέρον στη συνέχεια να αναφερθούμε, εν συντομία, στην αναλογία σε σχέση και με την παραγωγική διαδικασία (abduction) που χαρακτηρίζει την παιδική γλώσσα.

4. Αναλογία και γλωσσική κατάκτηση

Η αναλογία, όπως αναφέρει και η McMahon (1994: 92), έχει από παλιά συνδεθεί με την εκμάθηση της γλώσσας από τα παιδιά. Η παραγωγική διαδικασία (abduction) που χαρακτηρίζει την παιδική γλώσσα ανήκει στο τρίπτυχο: απαγωγή (deduction), επαγωγή (induction), παραγωγή (abduction). Κατά την παραγωγή εισάγεται μία νέα ιδέα και κατά τον Anttila (1972: 197) η εκμάθηση και κατανόηση της γλώσσας επιτελούνται δια της διαδικασίας της παραγωγής, η οποία αποτελεί τη βάση ή αντιπροσωπεύει προβλέψεις (predictions). Ο Anttila

επίσης αναφέρει ότι κατά την παραγωγή οι προβλέψεις συνάγονται, ενώ κατά την επαγωγή ελέγχονται και ότι οι διαδικασίες αυτές αποτελούν τα βήματα επίλυσης προβλημάτων σύμφωνα με την επιστημονική μέθοδο.

Η εκμάθηση λοιπόν της γλώσσας από το παιδί επιτυγχάνεται με την διαδικασία της παραγωγής, η οποία μας ενδιαφέρει εδώ. Το παιδί παράγει τη γραμματική του από το εξαγόμενο άλλων γραμματικών. Στη γλώσσα γενικά ελέγχεται αν το εξαγόμενο 2 (η γραμματική 2) είναι αποδεκτό από τους ομιλητές που παράγουν το εξαγόμενο 1. Εάν είναι αποδεκτό, τότε επαληθεύεται ο γενικός κανόνας κατά τον οποίο οι δύο γραμματικές είναι όμοιες, παρόλες τις δομικές διαφορές που μπορεί να έχουν, καθώς κατά την εκμάθηση της γλώσσας επισυμβαίνουν μεταβολές. Η μετάβαση από τη γραμματική 1 στη γραμματική 2 γίνεται μέσω των γλωσσικών καθολικών (universals), που αν και η φύση τους είναι ακόμη άγνωστη, η ύπαρξη τους είναι βέβαιη και συνδέονται με την έμφυτη ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει γλώσσα.

Γενικά, και σύμφωνα με τον Anttila (1977: 15), η παραγωγή αποτελεί φαινόμενο κεντρικής σημασίας, όσον αφορά τις περισσότερες περιπτώσεις εκμάθησης πολιτιστικών και νοητικών σχημάτων, ενώ συνδέεται με την αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου, που όπως είδαμε πιο πάνω, έχει σχέση με την αναλογία. Επίσης, η παραγωγή, καθώς αποτελεί βασική διαδικασία της γλωσσικής κατάκτησης, χαρακτηρίζεται από γενικότητα, πρωτοτυπία και ερμηνευτικότητα. Όπως φαίνεται από τα ακόλουθα παραδείγματα, τα παιδιά γενικά έχουν την τάση να παράγουν ομοιόμορφους αναλογικούς σχηματισμούς. Π.χ. ο γιος μου κατά την ηλικία της γλωσσικής του κατάκτησης σχημάτισε τον τύπο: *τεσσεράδα* κατά το *τριάδα*, *πεντάδα* κλπ. σύμφωνα με κανονικό σχήμα (pattern) που εγκατέλειψε αργότερα όταν διδάχθηκε τον τύπο *τετράδα*. Επίσης, σύμφωνα με παράδειγμα από την αγγλική γλώσσα, όταν λέχθηκε στο παιδί ότι τέσσερα (four) αεροπλάνα ήταν ένας σχηματισμός (formation), αυτό παρήγαγε (abduced) σύνδεση με τη λέξη *four* και χρησιμοποίησε στη συνέχεια τον τύπο *twomation* για τον σχηματισμό δύο (two) αεροπλάνων (βλ. Anttila 1977: 20). Ωστόσο, η παραγωγική μεταβολή (abductive change) που οδηγεί σε απλοποίηση, γεγονός που αναμένεται όταν τα παιδιά κατακτούν τη γλώσσα τους, είναι θέμα πολύπλοκο και έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις, καθόσον τα παιδιά μπορούν να κατακτήσουν και σύνθετα σχήματα γλωσσών. Όπως αναφέρει ο Lehmann (1992: 230), ο οποίος παραθέτει τις σχετικές απόψεις, η ανωτέρω διαπίστωση έρχεται σε αντίθεση με την υπόθεση ότι η απλοποίηση στη γλώσσα πρέπει να αποδίδεται γενικά στα παιδιά, παρόλο που νεότεροι ερευνητές την υποστηρίζουν και πάλι.

4. Συμπέρασμα

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι: (i) η 1:1 σχέση μεταξύ μορφής και σημασίας που χαρακτηρίζει τον γλωσσικό εικονισμό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ισό-

μορφών αναλογικών σχηματισμών, (ii) η γλώσσα γενικά αποτελεί μία όψη της ανθρώπινης ικανότητας να σχηματίζει αναλογίες. Όπως αναφέρει ο Anttila (2003: 438) “humans are simply analogical animals”. Με άλλα λόγια η αναλογική δημιουργία γενικά έχει σχέση με τη δημιουργική ικανότητα του ανθρώπου να παράγει αυθόρμητα και να αντιλαμβάνεται κανονικούς/αναλογικούς τύπους σύμφωνα με την παραγωγικότητα των γραμματικών συστημάτων, και (iii) η παραγωγή κανονικών/αναλογικών σχηματισμών κατά τη γλωσσική κατάκτηση οφείλεται στην παραγωγική μεταβολή, διαδικασία που χαρακτηρίζει κατ’ εξοχήν την παιδική γλώσσα.

Ειρήνη Καλιτζοπούλου-Παπαγεωργίου
e-mail: papagec1@ath.forthnet.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anttila, R. 1972: *An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*. New York: Macmillan.
- Anttila, R. 1977: *Analogy*. The Hague: Mouton.
- Anttila, R. 2003: “Analogy: the warp and woof of cognition”. Στο B. Joseph & R. Janda (εκδ.), *The Handbook of Historical Linguistics*. Oxford: Blackwell, 425-440.
- Chantraine, P. 1990: *Ιστορική μορφολογία της ελληνικής γλώσσας*. (Μτφ. Νίκου Κ. Αγκαβανάκη). Αθήνα: Καρδαμίτσα.
- Hock, H. 2003: “Analogical Change”. Στο B. Joseph & R. Janda (εκδ.), *The Handbook of Historical Linguistics*. Oxford: Blackwell, 441-460.
- Lehmann, W. P. 1992: *Historical Linguistics: An Introduction*. New York: Routledge.
- McMahon, A. 1994: *Understanding Language Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 1985: *Ιστορική γραμματική της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. I. Φωνολογία*. Αθήνα.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 1998: *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2002⁵: *Συνοπτική ιστορία της ελληνικής γλώσσας με εισαγωγή στην ιστορικοσυγκριτική γλωσσολογία*. Αθήνα.